

УДК 811.161

Вікторія Анатоліївна ПЕРЦЕВА,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри українознавства факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Ксенія Володимирівна КОНОВАЛОВА,

курсантка групи 101 факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПРАГМАТИЧНА СУТНІСТЬ ПРЕЦЕДЕНТНИХ ТЕКСТІВ

Мова, виконуючи функцію спілкування, слугує не лише для передавання інформації, але й для впливу комунікатора на реципієнта. Це відбувається у вигляді регуляції поведінки завдяки впливу на соціальні стосунки учасників спілкування, як в усній, так і в письмовій мові. Підвищення ефективності такого впливу залежить від вибору мовних одиниць. Тому автор тексту повинен володіти мовними засобами, за допомогою яких він швидко й успішно зможе передати потрібну інформацію та розвивати думку співрозмовника відповідно до своїх цілей. Таким важливим мовним засобом, на наш погляд, є прецедентний текст.

Прецедентний текст завдяки своїй аксіологічності виконує роль засобу комунікації, основною функцією використання якого є функція впливу, виражена в майстерному маніпулюванні асоціаціями, що формуються завдяки такому тексту. Інтенсивність впливу прецедентних текстів залежить від підсвідомої інтенції автора. Під інтенцією ми розуміємо приховану думку автора як результат його мовного досвіду, спрямованого на формування в адресанта тексту особливих міркувань про предмет повідомлення. Ймовірно, саме інтенцією керується автор для актуалізації своєї стереотипної мовної поведінки. Від досягнення автором його детермінованої інтенцією мети залежить у конкретній ситуації успіх висловлювання, спрямованого на конкретного одержувача.

Прецедентний текст показує усталене ставлення до людей, подій і явищ, яке характеризується регулярністю супутніх реакцій. Тому прецедентний текст формує у комунікантів асоціацію, яка з'являється тільки в типових ситуаціях, і повністю доступна тільки певній соціальній групі. Таким чином, прецедентний текст не лише зрозумілий певній соціальній групі, але й завдяки йому конкретна людина спонтанно, не замислюючись, виражає в повсякденному житті різні оцінні реакції усередині своєї групи. Згідно з цією точкою зору прецедентний текст має практичну цінність, адже виражає інтереси мовця в його ставленні до адресата.

Основним компонентом прагматичного аспекту мовного висловлювання є оцінювання. Виражаючи ставлення до об'єкту висловлювання за допомогою прецедентних текстів, адресант обирає їх за звичкою. Проте робить це не завжди, а тільки в типових ситуаціях. У цих умовах прецедентний текст, як певний мовний стереотип, має здатність впливати на особу, апелюючи до її емоційно-оцінних характеристик. Прецедентний текст – це мовна одиниця, яка з точки зору семантики адекватно показує об'єктивну реальність у типових ситуаціях, забезпечує коректність зв'язку з іншими одиницями висловлювання, служить успішності комунікації.

Прецедентний текст – це також зручний спосіб узагальненого відображення. До основних функцій прецедентних текстів належать: підсвідоме передавання думок у процесі спілкування, узагальнене відображення явищ дійсності, економність мовних зусиль із метою захисту нашої пам'яті, регулювання поведінки учасників спілкування.

Спираючись на властиві об'єкту сприйняття стереотипи, особа під час спілкування впливає на об'єкт сприймання, прагне трансформувати уявлення про себе, адже

основну мету спілкування можна визначити як вплив на співрозмовника. Прецедентний текст – це завершена мовна формула, яка швидко й лаконічно передає загальнозначущий і загальнозрозумілий зміст у типових ситуаціях спілкування. Обираючи цю формулу, автор формує позитивне, нейтральне або негативне ставлення читачів до певної мовної події.

Основним класифікатором прецедентних текстів ми пропонуємо обрати їх здатність формувати потрібне адресантові ставлення одержувача тексту (позитивне, нейтральне, негативне) до мовної події, тобто прагматичну значущість мовних стереотипів. Отже, прецедентні тексти можна розділити на кілька груп:

- ті, що формують позитивне ставлення – публіцистичні і ситуаційні кліше;
- ті, що формують нейтральне ставлення – загальнонаукові й спеціальні мовні стереотипи;

- метатекстові вирази, що формують негативне ставлення – публіцистичні штампи.

Зазвичай такі мовні одиниці – узвичаєні й сприймаються позитивно. Адекватність і успішність сприйняття читачем авторського тексту визначається ступенем його єдності з автором. Спільність їх стосунків виражається у двох площинах: у площині рівновеликих статусних ролей (фахівець/фахівець) та у площині різновеликих статусних ролей (фахівець/неспеціаліст).

Отже, прецедентні тексти мають яскраво виражений прагматичний потенціал, оскільки завдяки культурним й аксіологічним асоціаціям збагачують культурну пам'ять людства. За прецедентним феноменом завжди стоїть інваріант його сприйняття, який робить усі апеляції до прецедентного феномену конотативно забарвленими, експресивними і водночас служить умовою актуалізації його прагматичного потенціалу. Прагматичні стосунки мовних стереотипів залежать від стосунків у певному соціумі і визначаються не значенням лінгвістичних одиниць, а за частотністю використання в тексті.

Список бібліографічних посилань

1. Меркотан Л. Й. Функції прецедентних феноменів. *Збірник наукових праць молодих вчених Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2014. Вип. 5. С. 72–73.

2. Тимчук О. Т. Функціональний аспект прецедентних текстів. URL: <http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2017/4.3/59.pdf>

Одержано 17.10.2022

УДК 070«20»

Вікторія Анатоліївна ПЕРЦЕВА,

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри українознавства факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Анастасія Олександрівна СЛОБОДЯНЮК,

курсантка групи 101 факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ

БЛОГОСФЕРА ЯК НОВИЙ ВИД МЕДІЙНОГО ДИСКУРСУ

У наш час високих технологій засоби масової інформації переходять на новий рівень комунікації. Крім того, що численні друковані журнали й газети, як і телевізійні й